

Владимир Димитров (р. 1975 г.) е изкуствовед, главен асистент в департамент „Изящни изкуства“ на Нов български университет. Специализирал в Университета на Флоренция, Италия. Защитил е докторат на тема *Зографската фамилия Минови и тяхното стенописно наследство*. Научните му интереси са в областта на християнското изкуство с акцент върху възрожденското изкуство, иконографията и опазване на културното наследство. Автор на множество статии по тези теми, сред които и поредица от поклоннически пътеписи. Автор на редица фотографски изложби, посветени на културното наследство на Сирия, Етиопия и Матера (Италия). Член на Международния съвет за паметниците на културата и забележителните места – ICOMOS, Международната асоциация на историците на изкуството – AICA, и на Съюза на българските художници – СБХ.

Владимир Димитров

ЗА АТАНАС АТАНАСОВ КАТО ЗОГРАФ

Във времето, в което живеем, е достъпно за всеки да създава (изобразително) изкуство, но още по-разпространено е да се изказваме за изкуството. Съвременните технологии и социалните мрежи от своя страна дават възможност мнението на всеки да бъде споделено с широк кръг приятели, последователи и пр.

Има обаче една област в изкуството, създавано в наши дни, която сякаш не се радва на толкова голям интерес и това са произведенията, създавани за нуждите на църковните институти. Редица храмове (манастирски, енорийски, параклиси и др.), изградени сега или в миналото, постепенно получават или подновяват своята интериорна украса. Освен задължителния за провеждането на различните служби и най-вече на литургията иконостас и икони, те биват украсявани и със стенописи. Често имената на художниците, създали новите икони и стенната живопис, остават неизвестни за миряните и това в известна степен е нормално, защото пристъпването на прага на храма би следвало да е с молитвена цел, а не както често се случва, да наподобява музейно посещение.

Един художник, а може би е по-правилно да го нарека зограф, със значителен принос за благосъстоянието на редица храмове е Атанас Атанасов (р. 1964). В първия си брой за 2025 г. списание *Християнство и култура* е илюстрирано със стенописи от храма „Мария Сантисима дел Розарио ди Помпей“ в Салерно, Италия, създадени от Красимир Русев и Атанас Атанасов, а настоящият

брой е илюстриран с творби от Атанас Атанасов, създадени през последните няколко години.

Художникът Атанас Атанасов е завършил живопис в Националната художествена академия в класа на акад. Светлин Русев и през тези почти 35 години без прекъсване, наред със стенопис и иконопис, работи и в областта на живописта, рисунката и илюстрацията. Атанас Атанасов е участвал в редица индивидуални и колективни изложби в София, Пловдив, Варна, Бургас, Созопол и др., както и в редица колективни изложби у нас, а също и в Гърция, Италия Канада, Франция и пр. Носител е на няколко значими отличия, като: 3-та награда за живопис от Международния конкурс за миниатюра – галерия „Дел Белло“, Торонто, Канада (през 1990 г., когато е още студент); диплом за цялостно представяне от 3-тото биенале на малките форми, Плевен (2006 г.); Наградата на галерия „Станислав Доспевски“ от националната изложба „Левски и времето“ (2007 г.); Наградата за живопис от биеналето за съвременен българско изобразително изкуство „Приятели на морето“, Бургас (2008 г.) и др. Като илюстратор работи за издателства като Lo Scarabeo; „Кибеа“ и Simply Read Books.

От 2008 г. преподава в Националната художествена академия, където през 2018 г. защитава докторска дисертация, а в момента заема академичната длъжност доцент.

С църковна живопис художникът започва да се занимава още като студент, но особено активно от 2011 г., когато проектира и изпълнява стенописите на купола в новопостроения храм „Св. Димитър“ в с. Порой, Сливенска епархия. През 2012–13 г. проектира и изпълнява стенописите за купола в храма „Св. Димитър“ в село Бяла вода, Сливенска епархия. През 2013 г. съвместно с художника Станимир Желев проектира и изпълнява иконите за параклиса „Св. Георги“ в Морската градина на Бургас. През следващите 2014 и 2015 г. работи върху стенописи и два триптиха за храма „Дева Мария от Фатима“ в гр. Плевен, Никополска епархия на Католическата църква в България. За този храм през 2017 г. създава серия от 22 изображения за интериора на храма. Сред тях са 14 картини, изобразяващи Кръстния път (Via Dolorosa), както и няколко религиозни платна с Пазителите на Европа: св. Бенедикт, св. Тереза, св. Бригита Шведска, св. Катерина и св. равноапостолни братя Методий и Кирил. През 2018 г., пак там създава триптиха „Явленията на Дева Мария“, а през 2021 г. също триптиха „Рождество Христово“. През 2016 г. отново със Станимир Желев проектира и изпълнява стенопис за купола на църквата „Св. Петка Българска“ в местността Рупите, а през 2023 и 2024 г. двамата работят върху стенописите по таваните на църквите „Успение Богородично“ в Малко Търново и „Св. Георги“ в с. Любенова махала, и двете в Сливенска епархия. През изминалата 2024 г. Атанасов прави стенопис за калкана на храма „Св. Франциск“ в София, а за новопостроения храм в Несьо, Швеция, изпълнява олтарна икона „Христос Пантократор“.

В последните няколко години имах възможност да се запозная и да общувам повече с художника Атанас Атанасов. За мен особено интересни са произведенията от последните няколко години. Едно от тях е малкият параклис, посветен на „Възнесение Господне“, в Рупите. Там през 2023 г. той е проектирал и изпълнил патронната икона върху камък, а параклисът е дело на Емил Попов. Тук е мястото да отбележа, че през 2024 г. Ам. Атанасов имаше изложба с картини върху камък в софийската галерия „Арте“, но тя заслужава отделен текст – за изложбата има достатъчно информация в сайта на галерията, отразена и от различни медии.

В кв. „Михайлово“ на гр. Баня Ам. Атанасов изпълнява стенописите в новопостроения храм „Св. Лазар“, които са и по негов проект. В храма има и много добре изпълнен иконостас от Роберт Цанев, който заслужава да бъде документиран в самостоятелна публикация.

През 2023 г. в храма „Св. Дух“ в манастира на босоногите кармелитки в София (кв. „Малинова долина“), осветен през 2015 г., Ам. Атанасов създава проекта за стенописите в олтарното пространство и ги изпълнява в екип отново със Станимир Желев.

В проектите и реализациите на Атанас Атанасов иконографските традиции и канони, предпочитани от Православната църква, са спазени във висока степен, такива най-вероятно са били и изискванията на възложителите. Днешният художник няма възможностите на зографите, работили в годините на Националното възраждане, които са имали свободата да допълват с нови и/или предпочитани от тях светци и сцени украсата на храма. Добрата школовка и опит на Ам. Атанасов му помагат да работи еднакво добре и в обширното пространство на храма „Св. Дух“, и в сравнително по-камерното пространство на „Св. Лазар“ в Баня. И в двата храма, а сигурен съм и в другите, които не съм имал щастието да видя *in situ*, той е овладял пространството и образите на персонажите по стените – от една страна, те въздействат със своето присъствие, а от друга страна, присъствието им не е никак натрапчиво.

В абсидата на олтара в манастирския храм „Св. Дух“ изображението на Св. Богородица Оранта е забележително със своето присъствие и въздействие. Сиво-белият облачен фон е като завеса, пред която в цял ръст е изобразена Божията майка, но усещането на участващия в богослужението, особено по време на песнопенията, е, че образът на Божията майка левитира в олтарното пространство и сякаш се издига към изображението на Света Троица в конхата, където я очаква нейната корона. Този ефект се подсилва и от иконостаса, който поставя образа на Св. Богородица в рамка и го приближава максимално до миряните в наоса на храма. Изображението Св. Богородица е фланкирано от два ангела, изящно разположени долу от двете страни на фигурата на Богородица. Сякаш гравирани върху стената, тези безплътни представители на небесното войнство със снежнобелите си нимбове и

очертания на крилата върху сиво-белия фон само загатват и подсилват невидимото духовно присъствие и правят композицията жива.

В храма „Св. Лазар“ в Банкя образът на Св. Богородица Оранта е във варианта на допоясно изображение, разположено в конхата на златист фон, който деликатно напомня за пребогатите златни фонове на средновековните мозайки и стенописи и много точно създава усещането за онази Божествена светлина – Светлината на света. Малката площ на олтарното пространство не е попречила на художника да разположи в хармонично съчетание най-важните отци литургисти: архангелите Михаил и Гавриил. Иконите в този малък храм, изпълнени от Ам. Атанасов, са изписани върху дъски, които са част от олтарната преграда, ажурният иконостас е запазен в естествения цвят на дървесния флагер (липа и дъб), който прелива в дъгата около конхата, която от своя страна напомня за мекото излъчване на мрамора.

Илюстрациите в броя на списанието предлагат също стенописи и икони от други храмове, но тук се спирам само върху тези, които съм виждал със собствените си очи. Фотографиите от стенната живопис на двата храма в Сливенска епархия добре илюстрират художническите качества на Атанас Атанасов.

Трябва да отбележа, че използваните от Ам. Атанасов съвременни материали за рисуване, например минерални пигменти и силикатен свързвател, са подходящи и за изпълнението на задачи като църковни стенописи. С подобна техника художникът усилва въздействието на образите в начертаните композиции.

В заключение, по отношение на изображенията с християнска тематика мога да кажа, че художникът Ам. Атанасов следва линията на утвърдената църковна традиция. Но като художник, работил и в други сфери на изкуството, той е намерил своя личен живописен почерк, което му дава възможност, а може би и предимство, да интерпретира образите с ръката на съвременен зограф.